

facile sui propositi obliviscitur, sed saltem per aliquod tempus perseverat, et difficilius aut rarius cadit lib. 6. n. 459.

449. — VI^a Regula. *Recidivo* dubie disposito absolutio differenda est per aliquod tempus, usquedum prudens dispositionis signum appareat. — S. Lig. *Praxis Confess.* n. 71. et 72. — *Hom. apost. tr. ult.* n. 9. et 10. (12).

tiali futuri continuatio, nisi ut sit in proposito; et ideo potest esse vera poenitentia, et tamen ab ea postmodum aliquis excidet. Quo quidem spectat id, quod et S. Alphonsus (lib. 6. n. 459.) habet: *Bene docet* Lugo disp. 14. n. 166. cum Suarez, Sanchez, Regin., Henriq., et aliis communiter, quod dispositio sufficiens est dolor et propositum praesens, non emendatio futura: atque ita poenitens poterit absolvi, licet iudicetur relapsurus.

At vero si a relapsu in peccata non tenet illatio ad excludendam veram poenitentiam praecedentem, profecto a fortiori relapsus argumentum non praebet iudicandi de praesenti dispositione illius, qui modo accedit. Proinde etiam S. Alphonsus praemissam suam sententiam postea sic temperat (l. c.): *Relapsus tametsi praebeat aliquam suspicionem, non tamen certum exhibet signum indispositionis; bene enim contingere potest quod poenitens vere habuerit firmam voluntatem non relabendi, et tamen vi pravi habitus sit relapsus:* quae quidem important, ut S. Doctor ex vera poenitentia praecedenti insinuet argui posse, nec in praesenti dispositionem deesse. Et reipsa, prout ipse S. Doctor praemiserat, *poenitens ex una parte non est praesumendus malus, ita ut velit indispositus ad Sacramentum accedere; ex alia praesumitur dispositus, dum peccata sua confitetur, cum ipsa spontanea confessio sit signum contritionis, nisi obstet aliqua positiva praesumptio in contrarium, videlicet, ut subdit (ibid. n. 460.), nisi appareat,*

poenitentem accedere ad confitendum mere ex obligatione praecepti pascalis, vel impulsus a parentibus, paedagogo, domino etc. Quod si relapsus eodem modo aliquam suspicionem praebet indispositionis, voluntatis nempe non adeo firmae atque efficaci ad remedia adhibenda; at, ut ipse S. Doctor subiicit (ibid. n. 459.), *quoties poenitens affert signa extraordinaria doloris, per ea tollitur suspicio illa de indispositione; et tunc confessarius prudenter iudicare poterit, suum poenitentem satis esse dispositum.* Porro cum ista dispositionis signa sufficientia, quae S. Doctor *extraordinaria* vocat, si forte desint spectato vivendi habitu in antecessum, docente ipso S. Alphonso apparere possint in ipsa et ex ipsa confessione, ut in seq. Nota traditur; rursus elucet, quomodo sententia S. Alphonsi cum communi aliorum doctrina conciliari possit, utut duriora videri ea possint, quae praemiserat; quae tamen duriora non videbuntur, si suspicio, quam saepius repetitus in eadem peccata sine ulla emendatione relapsus iniicit, confessarium moveat, non quidem ut a priori poenitentem indispositum ac sine absolutione dimittendum decernat, sed ut pro officio suo de praesenti poenitentis dispositione accuratius inquirat.

(12) Quod, excepto casu necessitatis, absolvi licite non possit poenitens *dubie dispositus*, quem scilicet sufficienter dispositum esse ad gratiam in sacramento recipiendam, nulla prudens ratio suadet, extra controversiam esse debet. Et hinc petenda ratio est, cur subinde Theologi sic agendum moneant cum iis recidivis

Caeterum, semper spectandum est bonum maius poenitentis; sic optime S. Ligor. n. 459; Concina (c. 10. n. 24.) ait: *Ut errandi peccatum de-*

esse, qui aut nullum aut certe ambiguum bonae voluntatis indicium praefereunt, adeo ut eos opportunis dispositionibus hic et nunc forte carere haud imprudens subsit suspicio. At aliud est quod poenitens in ea conditione non possit absolvi, aliud est quod in aliud tempus absolvendus dimitti debeat; quasi vero aut dilatio ista virtutem arcessendi dispositionem habeat, aut revertendi patientia in poenitente melioris dispositionis certius indicium sit, aut contra non magis expediat, imo officium Confessarii sit omnem tunc ipsum curam adhibere, ut, quantum fieri cum gratia Dei possit, ad beneficium absolutionis rite accipiendum poenitentem disponat.

Utinam sacerdotum omnium menti infingerentur verba, quibus S. M. Leo PP. XII. Iubilaeum orbi universo indicens (Const. *Charitate Christi* 25. Dec. 1825. §. 5.) Confessarios monebat: *Sistunt se quidem (inquit) multi Sacramenti Poenitentiae ministris prorsus imparati, sed per saepe tamen huiusmodi, ut ex imparatis parati fieri possint, si modo Sacerdos viscera indutus misericordiae Christi Iesu, qui non venit vocare iustos sed peccatores, sciat studiose, patienter, mansuete cum ipsis agere.* Quod vero heic imparati dicantur ii et quidem soli, qui essentiali carent dispositione, patet ex sequentibus: *Imparati enim illi tantummodo sunt iudicandi non qui vel gravissima admiserint flagitia, vel qui plurimos etiam annos abfuerint a confessione; misericordiae enim Domini non est numerus, et bonitatis infinitus est thesaurus; vel qui rudes conditione aut tardi ingenio non satis in se ipsos inquisierint, nulla fere industria sua id sine Sacerdotis ipsius opera assecuturi; sed qui adhibita ab eo necessaria, non qua praetermodum graventur, in iis interrogandis*

diligentia, omnique in iisdem ad detestationem peccatorum excitandis... exhausta charitatis industria, sensu tamen doloris ac poenitentiae, quo saltem ad Dei gratiam in sacramento impetrandam (quae sunt verba Tridentini de attritione) disponantur, carere prudenter iudicantur. Ex quibus patet, absolvi posse eos quoque, qui nedum *dubie dispositi*, sed manifeste accedunt *indispositi*; siquidem patientia, mansuetudo, et industrii sacerdotis charitas id consequi tunc ipsum potest, ut ex imparatis parati fiant, idque prudenter confessarius iudicare queat.

Ideo SS. Pontifex non praetermittit insuper eos notare, qui potiusquam hanc in se curam suscipiant, ut sollicita charitate peccatores Deo reconcilient, facilem se ab hoc onere expediendi viam ineunt, remittendo poenitentes in aliud tempus absolvendos. Postquam igitur indicavit, quinam beneficium absolutionis iudicandi sint *incapaces, quales (inquit) sunt, qui nulla dant signa doloris, qui odia et inimicitias deponere, aut aliena, si possunt, restituere, aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt; aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, et scandalum tollant; mox graviter monet, quam longe a more periti medici, qui similiter infundit vinum et oleum vulneribus sauciati, distet eorum ratio, qui ut gravius aliquod audiunt peccatum, aut aliquem sentiunt multiplici peccatorum genere infectum, statim pronunciant, se non posse absolvere: iis nempe ipsis (pergit SS. Pontifex) mederi recusant, quibus maxime curandis ab eo sunt constituti, qui ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.*

clines, si vides, bina vel trina absolutione te posse infirmum curare, esto in misericordia dives. Emendatio peccatoris securior omnibus regulis est norma vel impertiendi vel denegandi absolutionem.

Quocirca merito pronunciat, magis *indispositum* ad audiendas confessiones huiusmodi sacerdotem esse, quam peccator ad confessionem accedat imparatus: *Quod si praestare (ait) praetermittat, profecto non magis ipse (Sacerdos) dicendus est paratus ad audiendum, quam caeteri ad confitendum accedere.*

Ex quibus illud etiam colligitur, timendum non esse, ne sufficiens dispositionis signum haberi nequeat, etiamsi nulla adhibeatur absolutionis dilatio, saepe alioquin fallacissima dispositionis probatio. Hoc ipsum monuit et S. Alphonsus (lib. 6. n. 459.), ubi scribit: *Nec verum est, quod sola temporis probatio unicum sit signum mutatae voluntatis; nam voluntatis mutatio pendet a divina gratia, quae tempore non indiget, sed in instanti operatur, et ideo non solum per experimentum temporis, sed etiam per alia quaedam signa patefieri potest. Imo aliquando alia signa praesentis dispositionis multo melius manifestant mutationem voluntatis, quam experientia temporis; nam signa illa directe indicant dispositionem poenitentis, experientia vero tantum indirecte: adeo ut non raro evenire possit, quod aliquis etiam longo tempore se a vitiiis pro mundi huius honestate (v. gr. ut absolutionem carpat, vel admittatur ad communionem paschalem) contineat..., et nihilominus non sit rite dispositus. Propterea quoties poenitens affert vera signa doloris et propositi, toties bene absolvi poterit. Ad quae fac advertas, esse quidem aliqua peccata, in quae quis prolabitur ex affectu et cum affectu tenaciter inhaerente cuiuspiam obiecto illicito, v. gr. cum ex odio et vindictae appetitu quis proximo detrahit, mala imprecatur aut etiam infert, vel cum*

divitiis perditae inhians luera illicita sequeatur, vel feminam quampiam deperit, quaecumque consuetudinem habet adulterii etc.; et cum his sane opportunus incidit sermo de mutatione voluntatis, quae detestari illud debeat, quod ardentem diligebat. At in pluribus aliis, etiamsi peccata ex quadam consuetudine perpetrentur, perperam hunc affectum erga peccati obiectum requires, uti v. gr. plerumque fit in vitiiis linguae, ac saepe etiam in mollitie; unde fit, ut homo utique relabatur iterum atque iterum, non tamen quasi se totum peccato dedens, sed potius ignavia quadam ac fragilitate victus, semet simul accusans, ac mox facti poenitens, ac modo vitio obluctans, modo ex infirmitate ipsi succumbens, et iugum vitii semper quodammodo invitus ferens. Porro cum huiusmodi, uti patet, de voluntate agitur non tam mutanda, quam corroboranda, quo vigilare attentius, si de vitiiis linguae sit sermo, et repugnare validius, si de aliis vitiiis res est, diligentiusque praesidiis opportunis uti assuescat.

Caeterum cum S. Alphonsus, dum *signa dispositionis extraordinaria* exigit, nihil demum aliud intelligere videatur, quam quod in allato textu habet, nempe *verum aliquod signum doloris ac propositi*, adeo ut extraordinario aliquo earentem signo putet (*Prax. Conf. n. 71.*) designari in Propositione 60^a ab Innoc. XI. damnata de illo, qui tantum *ore proferrat se dolere et proponere emendationem*; haud aegre quoad hoc conciliabitur cum communi DD. sententia, cumque praxi, quam summus Pontifex et magistrorum Magister Leo XII. in allata Constitutione commendat. Neque enim ullus e DD. docuit, absolvendum eum esse, qui (ut ait Pontifex) *sensu doloris ac poenitentiae, quo ad gratiam in Sacra-*

450. *Quaesita.* — *QUAER.* 1° *Quandonam censeatur contracta consuetudo?*

Resp. 1° *Hoc generali regula determinari nequit, quia alii plus facili-*

mento impetrandam disponatur, pruden-
ter carere iudicetur; neque iterum
S. Alphonsus, ut ex allato textu patet, contendit, necessariam esse dilationem absolutionis, ut dispositio etiam recidivi vel satis cognosci, si quando dubia primum appareat, vel etiam comparari possit, si penitus forte poenitenti accedenti deesse videatur; quinimo (l. c. n. 460.) inter signa, quae *extraordinaria* ipsemet appellat, hoc quoque enumerat: *Si poenitens ad monitionem Confessarii significet, se adeptum fuisse novam cognitionem suae iniquitatis, vel periculi suae damnationis.*

Methodum, qua citra dilatae absolutionis experimentum huiusmodi scopus attingi queat, ac simul praxis a summo Pontifice Leone XII. commendata retineatur, dilucide iuxta ac breviter expositam habes a *Philippo Maria SALVATORI* in Opusculo pluries Romae edito cum titulo: *Istruzione pratica pei Confessori novelli*; de quo tamen vide quae sup. adnotavimus ad n. 331. pag. 273; quam quidem methodum sicut non sine labore servari, ita non sine culpa, ubi opus sit, a confessario omitti merito ipse affirmat, confirmantque ea, quae ex Leonis XII. Constitutione superius attulimus. Ut itaque pius ac doctus et in ministerio audiendi confessiones istiusmodi hominum exercitissimus Auctor advertit (part. 2. §. 1.), etiamsi nullum aliud indicium ex iis, quae alii *extraordinaria* dixerint, poenitens aut primo occursu aut etiam inter confitendum praebeat, quo Confessarius de dispositione satis iudicet; attamen si confessione, non sine opportuno sacerdotis patienter mansueti auxilio, expleta, hic ob poenitentis oculos efficaciter ponere instituat peccatorum vitiorumque suorum gravitatem, deformitatem, turpitudinem; tum

si pessimos peccatorum effectus, damna, detrimentum animae, salutisque aeternae discrimen ac thesaurum irae per inordinatam vitam cumulatam, ac vanam quoque spem sibi consulendi, ubi hora iam instet mortis, imminensque Dei iudicium; tum etiam facilem rationem suggerat, qua et malis hisce occurrere, rectamque salutis viam inire possit; his insuper si adiciat, serio perpendendum cuiilibet poenitenti esse, sacramentalem absolutionem effectum sortiri confitentium dispositionibus congruum, atque adeo sicut sincere poenitentem solvit ac mundat, sic verae poenitentiae sensu carentes acrius ligare atque peccata reliqua addito sacrilegio cumulare; haec, inquam, omnia aliaque huiusmodi Confessarius si proponat, idque non zelo indignantis, sed magna potius charitate commiserantis ac poenitentium salutem sollicitè concupientis praestet, merito laudatus Auctor concludit, fieri non posse, quin signum aliquod sufficiens animi sui poenitens exhibeat; proindeque affirmanti, se sincere agere, atque ea, quae Confessarius exigit, praestare se velle, posse confessarium tuta conscientia absolutionem impertiri, etiamsi poenitens aliud conversionis suae signum nullum in antecessum dederit.

Ratio autem est, quia cum in hisce adiunctis neque ex ignorantia neque ex dolo repeti rationabiliter possit illud poenitentis testimonium, iam valet id, quod instar axiomatis est apud omnes Theologos, *poenitenti credendum esse et pro se et contra se. Dixi, neque ex dolo*; quia in praesenti nullum scopum aut causam fraudis habet, quae mere cederet in mentientis perniciem. Hinc discrimen, quod S. Thomas notat inter loquentem in confessione *de se, et de aliis* (opuscul. 7. al. 12. q. 6.): *In confessione est cre-*

tatis contrahunt ad aliquod peccatum paucis actibus, v. gr. tribus vel quatuor, quam alii illud saepius committendo; unde nec semper pro con-

dendum peccatori confitenti et pro se et contra se; sed contra alium nullo modo est ei credendum; alioquin daretur multis occasio fictae confessionis, et fraudulentae infamationis. In contrarium vero, cum de se loquitur poenitens, rationem sic S. Doctor (in 4. dist. 17. q. 3. art. 3. q. 5. ad 2.) innuit: *Quantum ad hanc cognitionem (scilicet per confessionis manifestationem) non potest (Sacerdos) maior certitudinem accipere, quam ut subdito credat, quia hoc est ad subveniendum conscientiae ipsius; unde in foro confessionis creditur homini et pro se et contra se.*

Et sedulo adverte illa S. Doctoris verba gravissima: *Non potest maiorem certitudinem accipere, quam ut subdito credat.* Et sane nonne uni huic canonici nititur, quod Confessarii tuta conscientia absolvant poenitentes quasi integre confessos, cum tamen experientia doceat, haud infrequenter accedere, qui sacrilege peccata reticent? Et licet sectari quis velit theoriam signorum extraordinariorum, nonne et ista simulari possunt? Imo nonne frequens est querela, quod Confessariis saepe saepius illud contingat specie pietatis ac devotionis in alios fines a quibusdam conficta? Et tamen quisnam idcirco confessarios iure reprehendat? Aut quis a Confessariis exiget ut ad deceptiones cavendas nemini fidem habeant, etiam cum nulla negandi fidem prudens adest ratio? Nonne sic funditus subvertetur oeconomia, qua, teste S. Thoma cum universis Theologis, tota regitur huius sacramenti administratio?

Exinde summus Pontifex Leo XII. dum in citata Constitutione praemissam praxim commendat, notare non omittit morosos illos Confessarios, quibus (ut ait) *vix ulla... doloris ac propositi satis videtur significatio, ut absolvere se posse*

existiment; ac tum demum tutum se cepisse consilium putant, si homines in aliud tempus absolvendos dimiserint.

Neque ab his dissentire, aut plus aliquid exigere dicendus est S. Alphonsus, e quo iuverit haec exscripsisse (lib. 6. n. 461.): *Quoad nostrum propositum spectat, sufficit, quod Confessarius habeat prudentem probabilitatem de dispositione poenitentis, et non obstat ex alia parte prudens suspicio indispositionis; alias vix ullus absolvi posset, dum quaecumque signa poenitentium non praestant nisi probabilitatem dispositionis, ut recte docet Suarez De Poenit. disp. 32. sect. 2. n. 1., ubi ait, quod oportet et sufficit, ut Confessarius prudenter et probabiliter iudicet, poenitentem esse dispositum. Et hoc videtur satis exprimi in Catechismo Romano De Poenit. n. 60. ubi dicitur: Si audita confessione (Sacerdos) indicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit. Ergo semper ac Confessario positive non innotescit, poenitenti omnino defuisse dolorem, ipsum absolvere potest. Hinc Auctor sup. cit. Istruzione per li novelli Confessori (scil. Giordanini) p. 1. c. 15. n. 360. cum Esparza sic loquitur: Donde noi fermiamo qui per ultimo la conclusione, che è la chiave di tutta questa materia: non ricercarsi altro per amministrare la penitenza, che un giudizio prudente probabile della disposizione del penitente. Onde se le circostanze non fondano un dubbio prudente, ch'egli non sia sufficientemente disposto, non dee il Confessore inquietare se stesso, nè il penitente per averne l'evidenza, che non è possibile. Et huic conducit textus in Cap. A nobis 2. De Sent. Excommu-*

suetudinario habendus est, qui pluries in certo genere deliquit, nec semper pro non consuetudinario, qui ter aut quater peccare incepit.

nicationis, ubi dicitur... iudicium Ecclesiae nonnunquam opinionem sequi, quam et fallere contingit, et falli. Hucusque S. Alphonsus.

Illud quosdam movere consuevit, quod facilitas absolvendi, quae per hanc praxim inducatur, facilitatem inferat relabendi in eadem peccata. — Cui instantiae responderi equidem posset cum laudato Salvatore (l. c.), cuius haec sunt verba: *Rispondo Primo: Così aveva sentito dire ancora io, ed in speculativa ci credevo: ma la pratica mi ha disingannato. Non ho trovato ancora uno di vita perduta, che siasi messo allo sbaraglio della iniquità per la facilità trovata nei Confessori: molti ne ho trovati bensì, che l'abbian fatto per una durezza e difficoltà soverchia di assolvere.* Sed deinde negandum prorsus est, facilitatem adesse absolvendi et consequentem facilitatem relapsus, quando Confessarius potiusquam commoda ratione se expediat dicens non posse se absolvere (quo fit ut poenitens discedat in eodem statu ac forte deteriori, utpote adversus et sacerdotem et sacramentum indignatus), non sine labore ingenti in se suscepto efficit, ut tunc poenitens absolvatur, cum sufficientia sincerae ac seriae poenitentiae signa exhibens prudentem spem facit, sacramentalem absolutionem ipsi salutarem fore.

Caeterum per haec haud excluditur, quominus aliquando, ubi res postulet, absolutio differri possit iuxta ea, quae sup. (ad n. 433.) iam adnotavimus. Illud tamen etiam quoad hoc prae oculis habendum est, quod in cit. Constitutione monet summus Pontifex Leo XII. *Quocumque (inquit) animo sint, qui accedant ad sacramentum Poenitentiae, nihil ei (Confessario) magis cavendum est, quam ne... quispiam... sacramento reconciliationis infensus discedat. Quare*

si iusta sit causa, cur differenda sit absolutio, verbis, quoad poterit... humanissimis persuadeat confessis, necesse est, id et munus officiumque suum, et eorum ipsorum salutem omnino postulare, eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat, ut iis fideliter peractis, quae salubriter praescripta fuerint, vinculis soluti peccatorum gratiae caelestis dulcedine reficiantur. Et sane quisquis aliquam in excipiendis confessionibus experientiam habeat, verissimum esse id fatebitur, quod affirmavit laudatus Salvatore (l. c.) quodque suis ipsius verbis referre praestat: *E qui non posso a meno di non dire una cosa, la quale ogni volta che rammento, mi fa fremere lo spirito. Tra i moltissimi, che mi sono capitati nel confessare negli spedali, o allontanatisi affatto per molti anni dalla confessione, o che per molti anni le hanno fatte dimidiate e sacrileghe, la maggior parte ho trovato (e lo stesso mi hanno detto d'aver osservato altri Confessori), che l'origine di ciò è nata dal cattivo ricevimento, incontrato con qualche Confessore.*

Satisfaciendum hic visum est nonnullis dubiis, quae circa superius dicta de Recidivis movit egregius sacerdos, Aemilius Berardi in Opusculo *De Recidivis*. Faventiae 1873.

Ac l. Scribit Cl. Berardi (pag. 6-7.): *Ballerini, Frassinetti, et Gury aliqua ad rem dixerunt, ut faciliorem viam aperirent. Sed... circa recidivos non satis aperte, clare, et praecise novas facilitates determinant.*

Resp. Seposita modo tum Frassinetti tum Gury causa (praesertim cum hic in hoc Compendio tantum non presse quoad Recidivos S. Alphonsus sequutus fuerit), fidenter dixerim, nullam unquam fuisse